

373.31(082)

178 Міністерство освіти і науки України
Криворізький державний педагогічний університет
Кафедра педагогіки і психології

*ПРОБЛЕМИ ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ
НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ
РЕФОРМУВАННЯ ШКОЛИ*

**Збірник наукових та науково-методичних праць
викладачів кафедри педагогіки і психології
Криворізького державного педагогічного університету**

Випуск 3

*Присвячено 75-річчю
Криворізького державного
педагогічного університету*

**Кривий Ріг
2005**

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ УЧНІВ У СТРУКТУРІ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО УРОКУ

Ковшар О. В.

В статті автор дає визначення та показує значення пізнавального інтересу в навчальному процесі, а також розглядає прийоми активізації пізнавальної діяльності учнів на різних етапах особистісно-орієнтованого уроку.

In this article the author gives the definition and shows the meaning of knowledgeable interest in learning process and also observes the method of activation of knowledgeable activity of pupils during different stages of personal – oriental lesson.

Сучасний етап відродження самостійності України, інтеграції її в світове товариство потребують створення нової системи освіти, спрямованої на формування освіченої, творчої особистості, а також забезпечення умов для найповнішого розкриття її здібностей, задоволення освітніх потреб. Сучасна освіта визначається як стратегічна основа розвитку особистості, суспільства, нації й держави, запорука майбутнього [1, с. 3]. У реалізації цієї системи важлива роль відводиться вчителю, який формує інтелектуальний потенціал гуманного суспільства.

Головною метою української системи освіти є створення умов розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України, формування покоління, здатного навчатися протягом життя, створювати й розвивати цінності громадянського суспільства. Таким чином, пріоритетним напрямком державної політики в розвитку освіти є особистісна орієнтація. Тож, особистісна орієнтація освіти є сьогодні визнаною як педагогічною наукою, так і практикою. Одним із засобів формування та розвитку особистості в навчальному процесі є активізація пізнавального інтересу учнів.

Аналіз педагогічної, психологічної літератури, визначив що пізнавальний інтерес – це по – перше, вибіркова спрямованість особистості, зорієнтована на пізнання однієї або кількох навчальних галузей, до їх предметного змісту, а також до процесу діяльності. Така

спрямованість характеризується тенденцією заглиблюватись у суть того, що пізнається. По – друге, у процесі навчання і виховання учнів пізнавальний інтерес є засобом живого навчання, що цікавить учнів як стійка риса особистості школяра, що спонукає до самовдосконалення. І нарешті, пізнавальний інтерес, як і будь – яка риса індивідууму, формується в діяльності, причому у взаємодії з іншими потребами. Таким чином, пізнавальний інтерес – це внутрішній мотив, який ґрунтується на природній пізнавальній потребі людини.

У психолого – педагогічній літературі розрізняють два джерела формування пізнавального інтересу.

Перше джерело – це зміст навчального матеріалу. Готуючись до уроку, вчителю необхідно чітко уявляти, які знання слід повідомити учням насамперед, які нові поняття розкрити і яким чином їх розвивати. Продумати, що з матеріалу, засвоєного раніше необхідно повторити для глибшого його закріплення у пам'яті учнів. Поміркувати, яким вміннями озброїти учнів і які з них відпрацювати до перетворення на навички.

Другим джерелом активізації пізнавального інтересу є саме процес навчання. Для того щоб залучити учня до активної діяльності, до процесу самостійного пошуку, слід створити спеціальні навчальні ситуації. До таких ситуацій зараховують, наприклад, ситуації, у яких учень повинен захищати свою позицію, обстоювати думку, використовуючи набуті ним знання і досвід. Хоча сучасна психологія та педагогіка пропонують вчителю великий вибір методів і прийомів за допомогою яких він зможе ефективно розв'язувати найскладніші завдання, але вчителі не завжди це використовують в педпрактиці.

До останніх років методи навчання передбачали в основному відтворюючу діяльність учнів і не ставили своїм завданням розвиток особистості. Нині більше уваги приділяється розвивальній і активізуючій функціям методів. Найголовнішим критерієм при доборі методів і прийомів навчання має бути ступінь їх впливу на розвиток пізнавальних здібностей, інтелекту, логічного мислення, ініціативи, творчості особистості.

Розглянемо прийоми організації пізнавальної діяльності учнів на прикладі структури особистісно-орієнтованого уроку для школи I ступеня (за С. І. Подмазіним).

Перший етап уроку – стимулювання та мотивація навчально – пізнавальної діяльності.

Завдання вчителя – вмотивувати наступну діяльність, позитивного спрямувати на працю. Тут важливо врахувати особистий досвід учнів, щодо проблеми уроку. Можливо використати, залежно від предмета, психологічний тренінг, математичну розминку, підготовку мовного апарату та дихання до читання, музичний, театральний момент, рекламу тощо.

Другий етап уроку – визначення мети і завдань уроку. Виробляти мету і проектувати завдання уроку бажано спільно з учнями. Їх активність залежить від можливості та привабливості навчальної діяльності. Тільки за цієї умови співробітництво набуває особистого значення.

Вчитель чітко й переконливо інформує учнів стосовно того, що й навіщо вони робитимуть на уроці.

Учень має чітко усвідомити не тільки значення всієї теми, а й роль окремого уроку. Це допоможе уникнути перевантаження учнів, одноманітність структури уроків і методичних засобів.

Третій етап – перевірка знань.

Організувати пізнавальну діяльність на цьому етапі уроку означає перевірити знання більшості учнів, їхні вміння застосовувати свої знання для розв'язування нестандартних, творчих завдань. Під час опитування учнів перевірка їхніх знань є необхідним засобом встановлення стосунків співробітництва і зворотнього зв'язку.

Четвертий етап – вивчення нового матеріалу.

Учителю необхідно продумати пояснення нового матеріалу так, щоб знання, сформовані раніше, стали базовими для нових. Тому важливо викликати в учнів подив, діяти на їхні почуття та уяву, пробуджувати їхні почуття та уяву, продовжувати їхнє мислення, якомога більше підключати до роботи самих учнів. Застосування різних форм пізнавальної діяльності,

посуднання аналізу й синтезу, індукції й дедукції з добре продуманим, вчасно поставленим запитанням, дібраними практичними завданнями (запитаннями) дадуть позитивні результати.

Цікаві засоби для більшого зацікавлення матеріалом, який вивчається, пропонує А. Гін:

– Проблематизація. Постає проблема, яку треба вирішити. Наприклад: “Як вдається вижити живим організмам при низьких температурах?”

– Фантастична ситуація. Вчитель доповнює реальну ситуацію фантастикою.

– Впіймай помилку. Пояснюючи матеріал, учитель зумисне припускається помилки.

– Прес-конференція. Учитель частково розкриває тему, пропонуючи учням завершити її, розкрити самостійно, використовуючи підручники, посібники, довідкову літературу тощо.

– Запитання до тексту. Перед вивченням навчального тексту учням пропонується скласти до нього запитання.

П'ятий етап – засвоєння знань, формування вмій і навичок, застосування засвоєних знань на практиці і для розвитку творчих здібностей учнів. Це один із найважливіших етапів, оскільки часто буває так, що учень вивчить теоретичний матеріал, але не може застосувати на практиці. Завдання вчителя на цьому етапі уроку – виробляти в учнів такі вміння, які забезпечили б школярам відносно легке здобуття знань.

На цьому етапі даються завдання на вибір:

– засобів навчальної діяльності (індивідуально, фронтально чи в групі, письмово або усно)

– засобів фіксації нового матеріалу (схема, план, таблиця, висновки тощо)

– завдань і способів їх виконання.

Учні вибирають той вид роботи, який їм найбільше до вподоби.

Доцільно використовувати такі методи як заохочення, навчально-пізнавальна гра, створення ситуації успіху, інтересу до навчання,

проблемна ситуація, яскраві наочно-образні уявлення, ситуація взаємодопомоги, викладання творчих завдань, тощо.

Шостий етап – контроль, корекція та оцінювання знань.

Контроль знань відбувається за допомогою групових і парних форм взаємоконтролю взаємоаналізу, самоаналізу і самоконтролю (виправлення учнями помилок, осмислення їх причин), взаємо – і самооцінювання (словесне, рейтингове тощо). Цікавою формою стимулювання сильних учнів до співробітництва можуть бути доручення самостійно добирати завдання для наступного уроку.

Сьомий етап – підсумковий етап – це усвідомлення ситуації досягнення мети, переживання ситуації успіху, вираження педагогом свого позитивного ставлення, задоволення діяльністю учнів та їх результатами. Для логічного, змістовного аналізу доцільно поставити не традиційні запитання, а запитання, які вимагали замислитись над змістом уроку.

“Що вам вдалось сьогодні?”

“Коли були найцікавіше працювати?”

“Де час був змарнований?”

“Що треба було зробити інакше?”

Вимоги, як до втілення ідеї співпраці, співтворчості вчителя й учнів на уроці слідуючи:

– чітко формувати пізнавальні завдання, які можуть бути проблемними, спонукальними до активності, творчого мислення, пошуку нових знань і нових способів дій.

– зосередити увагу на діяльності слабких, невстигаючих учнів. Не можна допускати щоб учні із заниженою здатністю до навчання тільки слухали вчителя та учнів та списували з дошки. Потрібно щоб вони працювали, застосовували мінімальний базовий рівень знань.

– вихідною передумовою педагогіки співробітництва на уроці є встановлення духовного контакту між учнем (класом) та вчителем. Саме звідси починаються майбутні успіхи чи невдачі, зароджується психологія спілкування учня та вчителя. Опора на природні, суспільні, індивідуальні інтереси і потреби учня у пізнанні на основі спільної діяльності з учителем під час уроку – вічний двигун педагогіки співробітництва.

Вирішуючи проблеми розвитку пізнавальних можливостей дитини Ш. Амонашвілі писав “Оскільки Всесвіт дійсно безмежний і нескінчений, то дитина – єдина жива модель цієї безмежності і нескінченності. Немає меж здібностям дитини, якщо педагог виявляє до неї оптимістичне і творче ставлення. Ось де бере початок моя заповідь, яка допомагає мені при пошуку різних шляхів до розуму і серця маленької людини.

Наскільки цілеспрямованіше відновлюватиметься методика навчання, що сприяє виявленню і розвитку глибинних потенцій дітей, настільки гуманістичнішою і радісною вона стане” [1, с. 1].

Запропонована етапність уроку з урахуванням особистісно-орієнтованості навчання створює умови для підвищення пізнавального інтересу учнів. На ефективність запропонованої структури уроку вказують такі фактори: підвищення активності учнів на уроці, систематична, групова підготовка домашнього завдання, інтерес зацікавленість до нового матеріалу, якість отриманих знань.

Власна пізнавальна активність школяра є важливою умовою ефективності навчання й великою мірою впливає на темп, глибина, міцність, і якість оволодіння навчальним матеріалом, формування світогляду, переконань поглядів.

Література

1. Амонашвили Ш. А. *Психологические основы педагогики сотрудничества: Книга для учителя.* - К.: Освіта, 1991. с.77-84. с.92-94
2. Гин А. *Приемы педагогической техники: Пособие для учителей.* - М.: Вита, - 2002. - 250с.
3. *Концепція педагогічної освіти – К., 1998. – 20с.*
4. *Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: Навчальний посібник.* – За ред. І. А. Зязюна, О. М. Пехоти. –К., “А. С. К.” – 2003 – 205с.
5. *Пушкарьова Т. Технологія проведення особистісно орієнтованого уроку в початкових класах* || *Початкова школа.* –2003. – № 4. – с. 7-9.
6. *Шумара Т. Активізація навчально – пізнавальної діяльності учнів – вимога сьогодення* || *Рідна школа.* – 2003. – № 2 -, с.11
7. *Щукина Г. И Активизация познавательной деятельности учащихся в учебном процессе* – М.: Педагогика, – 1979. – 178с.